

BİR FİLM / DİZİ SENARYOSU NASIL DEĞERLENDİRİLİR?

 Kemal ÇELİK*

ÖZET

Senaryo yazımı, bir film / dizi projesinin temelini oluşturan en önemli unsurdur. Bunun için senaryonun nasıl yazılması gerektiği ve yazılan bir senaryonun nasıl analiz edileceği özel bir önem kazanmaktadır. Bu çalışma, yazılmış bir senaryonun nasıl analiz edileceği sorusuna cevap aramaktadır. Bu sorunun cevabını araştırırken nitel araştırma tasarımıyla, literatür taraması kullanılarak derinlemesine bir inceleme yapılmıştır. Neticede senaryo değerlendirme ve analizi için oldukça kapsamlı yeni bir yöntem önerilmiştir. Elde edilen form, bir film / dizi senaryo projesinin başarısını değerlendirmek için yapımcılar, senaristler ve dramaturglar tarafından kullanılabilir. Çalışmanın ve formun öngördüğü sonuçlara göre başarılı bir senaryonun belirleyici kriterleri şunlardır: Net bir tür ve ton, etkileyici bir mesaj, merak uyandırıcı bir öncül soru, doğru kurulmuş bir hikâye cümlesi, ilgi çekici çatışma, etkili zaman kullanımı, duygusal yoğunluğun varlığı, etkili karakterler ve diyaloglar, pazarlanabilirlik ve biçim özelliklerine uygunluk. Önerilen senaryo analiz formu, bu kriterleri değerlendirmek için kullanılacak kapsamlı bir araçtır. Bu analiz formunun sektördeki tüm paydaşlar için faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: senaryo, senaryo analizi, senaryo öğeleri, logline, yapı

How to Analyse a Film / Series Scenario?

ABSTRACT

Screenplay writing is the most important element that forms the basis of a film / series project. For this reason, how to write a script and how to analyse a written script gain special importance. This study seeks to answer the question of how to analyse a written script. While investigating the answer to this question, an in-depth examination was conducted using a qualitative research design and a literature review. As a result, a comprehensive new method for script evaluation and analysis is proposed. Suggested form can be used by producers, screenwriters and dramaturgs to evaluate the success of a film / series script project. According to the results of the study and the form, the decisive criteria of a successful script are a clear genre and tone, a compelling message, an intriguing premise, a well-constructed story line, engaging conflict, effective use of time, the presence of emotional intensity, effective characters and dialogue, marketability, and conformity to appropriate format features. The proposed scenario analysis form is a comprehensive tool that can be used to assess these criteria. It is thought that this analysis form can be useful for all stakeholders in the sector.

Key Words: scenario, scenario analysis, scenario elements, logline, structure

* Dr. Öğr. Üyesi, Medipol Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü, İstanbul / TÜRKİYE, kemal.celik@medipol.edu.tr

Araştırma Makalesi / Research Article

Atf / Cite as: Çelik, K. (2024). Bir film / dizi senaryosu nasıl değerlendirilir?. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(47), 509-534. <https://dx.doi.org/10.21550/sosbilder.1480482>

Gönderim Tarihi / Sending Date: 8 Mayıs / May 2024

Kabul Tarihi / Acceptance Date: 21 Mayıs / May 2024

Giriş

Sanat ve teknolojinin bir araya gelerek oluşturduğu bir sanat olan sinemanın hem sanattan hem de teknolojiden alınmış pek çok ögesi vardır. Teknolojiden alınan kamera, ışık gibi ögeler sinema için teknik altyapıyı sağlarken; sanattan alınan ögeler senaryo, oyunculuk, kurgu, dekor, sanat tasarımı, müzik gibi sayesinde sinema, hikâye anlatma kabiliyetini kazanmıştır.

Hem sanat, hem de bilimden alınan bütün bu ögelerin bir araya gelerek oluşturduğu filmin başarısı sinemanın ilk ögesi olan senaryonun başarısıyla doğrudan ilgilidir. Bu anlamda senaryo bütün sinema öğelerinin en önemlisidir denilebilir. Nitekim senaryo yazımında karakterlerin iyi tasarımı güçlü oyunculuk performansların ön şartı, mekânların etkili tasarımı güçlü atmosfer tasarımının ön şartı, olay örgüsünün doğru tasarımı kurgunun, duygusal durumların güçlü tasarımı etkili müzik kullanımının ön şartıdır. Ayrıca başarılı olmuş filmlerin yönetmen, oyuncular, tür gibi pek çok özellikleri farklı olsa da hepsinin iyi birer senaryoya sahip olduğu açıktır. O hâlde iyi bir film / dizi yapmanın ön şartı iyi bir senaryoya sahip olmaktır. Nitekim iyi yazılmış bir senaryo izleyiciyi içine çeken, duygusal olarak etkileyen ve düşündüren bir hikâye sunar. Karakterler, olay örgüsü, duygular, hikâyenin akışı senaryoda belirlenir. Ayrıca hem yapımcıları hem oyuncularını film / dizi projesine ikna etmenin de en etkili ve en doğru yolu iyi yazılmış bir senaryodur.

Bütünüyle bakıldığında da sinematografi, oyunculuk, müzik ve diğer teknik unsurlar, senaryo üzerine inşa edilir. İyi bir senaryo, bu unsurların etkili çalışmasını sağlar. Aksiyon sahneleri, romantik anlar, komik diyaloglar ve dramatik anlar, senaryonun tonuna ve amacına bağlı olarak şekillenir. Ayrıca film yapım süreci ön yapım, yapım ve yapım sonrası olarak tasnif edildiğinde ön yapımın merkez aşaması olan senaryonun aynı şekilde diğer bütün süreçleri belirlediği görülecektir. Aynı durum dizi senaryoları için de geçerlidir. Bu noktada bu çalışmada aşağıda detaylı değinileceği üzere film ve dizi senaryolarının dramatik yapı ve unsurları bakımından bir ve aynı olarak değerlendirildiğini belirtmek gerekir. Nitekim film ve dizi senaryoları ayrı türler olmayıp aynı ilkeler doğrultusunda yazılan eserler olarak kabul edilmektedir. Dizilerin mecraları ve sonraki bölümleri itibarıyla farklılık arz ettikleri ve ilave çalışma gerektirdiği meselesi ise bu çalışmanın konusunun ötesindedir. Nitekim bu çalışmada dizilerin kurulum bölümleri olan ilk bölümlerinin ve filmlerin senaryoları esas alınmıştır.

Yukarıda da belirtildiği üzere, senaryo filmin can damarıdır denilebilir. Bunun için üzerinde en çok çalışılması gereken film ögesidir. Senaryo analisti Morton'un (2012) değerlendirdiği film / dizi senaryoların yüzde 95'inin çekilmeye değer olmadığını ve hatta düzeltilemeyecek durumda olduklarını, sadece yüzde birinin çekilmesini tavsiye ettiğini ifade etmesi dikkat çekicidir. Bu film ve dizi bütün senaryoları kapsamaktadır. Bu anlamda büyük bir sermaye ve emek yatırımı anlamına gelen bir film / dizi yapımında senaryo analizi özellikle önem kazanmaktadır. Hem senarist hem yapımcı için senaryonun doğru, etkili ve başarılı olduğundan emin olmak gerekir.

Türkiye özelinde, yapılan sinema filmleri ve dizilerin izlenme sayıları ve reyting ölçümlerine bakıldığında çoğunun başarısız olduğu görülecektir, bu başarısızlığın temel nedeninin senaryo olduğu açıktır. Nitekim aynı ekipler ve oyuncularla yapılan az sayıda dizi fazla izlenirken, çok sayıda film / dizi ise izlenmemektedir. Değişen senaryolar doğrudan film / dizinin izlenmesini belirlemektedir. Bu bakımdan senaryo üzerinde çalışmanın önemi ayrıca ortaya çıkmaktadır. Sadece 2023 Ocak ve 2024 Nisan'ı arasında Türk televizyonlarında prime timedaki yayınlanan 24 dizinin reyting yetersizliği nedeniyle 10 bölümden önce final yapması bunun en iyi göstergesidir (Wikipedia, 2024). Benzer durum sinema filmleri için de geçerlidir. 2023 yılında gösterime giren 141 filmde sadece 6'sı 500 bin seyirci rakamını geçebilmiştir.

108 tanesi 50 bin seyirci rakamlarına ulaşamazken, 70 tanesi 10 bin seyirci rakamlarına bile ulaşamamıştır (Boxofficeturkiye, 2023).

Bütün bunlar göz önüne alındığında yapım sürecine geçilmeden senaryonun belli kriterler dâhilinde doğru yazıldığından emin olmak gerekmektedir. Bunun da biricik yolu senaryonun yazıldıktan sonra set süreçlerine girmeden titizlikle değerlendirilmesi, analiz edilmesidir. Senaryo analizinin çok önemli olduğunu, hem senariste eserini düzeltmek için fırsat tanıdığını hem de yapımcının çok masraflı yine de başarısız olması muhtemel film yapım maceralarına girmesine engel olduğunu unutmamak gerekir. Greg Beal'in ifadesiyle (Bowerman, 2014) senaristlerin yaptığı en büyük ve en yaygın hatanın senaryo nasıl yazılır üzerinde yeterince çalışmamak olduğu düşünüldüğünde özelden senaryo, genelde bütün film yapımının en önemli aşamasının senaryoların set öncesi analizi olduğu ortaya çıkacaktır.

Bu çalışma sinema / dizi sektöründe gözle görülür şekilde bir karşılığı olan bu sorun üzerine inşa edilmiştir. Senaryoyu başarılı kılan nedir? Senaryonun doğru yazıldığından emin olunabilir mi? Çekime geçmeden önce senaryo nasıl değerlendirilebilir? Bir senaryo bütün öğeleriyle nasıl analiz edilir? Senaryo değerlendirilirken nelere dikkat edilmelidir? Bir senaryonun olmazsa olmazları nelerdir? Bütün film / dizi senaryolarının değerlendirilmesine imkân sağlayacak bir senaryo analiz formu ortaya koyulabilir mi? Sorularına cevap aranacaktır.

Yukarıda verilen 2023-2024 verilerine bakıldığında, ülkemizde gerek sinema sektöründe gerek yapım şirketlerinde ve kanallarda senaryo projelerini değerlendirme noktasında büyük bir sorun olduğu aşikârdır. Bu çalışma bu sorunu çözmeye yönelik bir çaba ortaya koyarak senaryo projelerini değerlendirmek için kriterler önerecektir. Bu kriterler bütün senaryo öğelerini kapsamakta olup film ya da dizi projesinin başarısını nesnel bir şekilde değerlendirmek ve çekim öncesi senaryonun başarısından emin olarak sete çıkmayı amaçlamaktadır.

1. Literatür

Senaryo analiziyle ilgili literatüre bakıldığında ülkemizde bu alanda yapılmış çalışma sayısı, Scher'in *Senaryo Okumak* (2014) adlı kitabı gibi birkaç çeviri eser haricinde yok denecek kadar azdır. Her ne kadar kimi senaryo kitapları olsa da bunlar daha çok senaryoyu açıklamaya yönelik olup güncel senaryo sorunlarını pratik bir şekilde ele almamaktadırlar. Ayrıca senaryo değerlendirme kriterleri de oldukça muğlaktır. Bu anlamda dramaturgların dahi nesnel ölçütlerle senaryo değerlendirmeleri yaptıklarını ve sistemin bu şekilde çalıştığını söylemek oldukça güçtür. Bu anlamda Türkiye özelinde de bu tür çalışmalara oldukça ihtiyaç vardır ve başarılı sinema filmleri ve diziler için mutlaka senaryo değerlendirme kriterleri bütün sinema / dizi sektöründe yerleşmelidir.

Ülke dışındaysa, senaryo raporu, senaryo analizi, senaryo değerlendirmesi başlıkları altında çekilmemiş bir film / dizinin senaryosunun değerlendirilmesiyle ilgili hem video kaydı şeklinde hem de yazılı olarak oldukça geniş bir literatür vardır. Senaryo hakkında yazılmış kitaplar da aynı şekilde bu literatüre dâhil edilebilir. Hakkında yazılmış oldukça fazla eser olan film eleştirisi ve analizi alanı da her ne kadar çok daha geniş bir alan olsa da bu alanın bir alt başlığı olarak filmin hikâyesiyle ilgili yapılan anlatı analizi başlığı altındaki değerlendirmeler (Ogunyombo, 2022) de senaryo analizi olarak kabul edilebilir.

Bu çalışmanın daha özel konusu olan, çekilmemiş filmlerin senaryolarının nasıl analiz edildiği üzerine de oldukça fazla kaynak vardır. Bang'ın *Senaryo Analizi* (2022) kitabı, Banks'ın "Senaryo Analizi 101: Bir Senaryoyu Başarıya veya Başarısızlığa Götüren Ana Unsurları Anlama" (2024) adındaki yazısı, Schützenhofer'ın "Bir Film Nasıl Analiz Edilir?"

(2024) isimli yazısı, ayrıca pek çok yazarın senaryo analizi üzerine yazdıklarını derleyen (Scriptmag, 2024) bunlardan bazılarıdır.

Ayrıca senaryo analizi için yapay zekâ kullanma çalışmaları (StoryFit, 2023) ve doğrudan kullanıcı deneyimini test eden ve bazı dizilerin ilk bölümlerinin seyircide nasıl karşılık bulacağını önden raporlayan (Kouo, 2024, slated.com, 2024) türünden çalışmalar da yapılmaktadır. Ayrıca dijital veya TV kanallarının, aynı şekilde yapım şirketlerinin drama bölümlerinin bu konuda çalışmalar yaptıkları ve senaryoları geliştirdikleri de gözlemlenmektedir.

Bu noktada her ne kadar Bowerman'ın yaptığı gibi (2015) senaryoyla ilgili çok farklı sayıda uzmanın, farklı tavsiyeler verdiği üzerinden argüman geliştirerek “iç sesini dinle” gibi spekülasyon yaklaşımlar getirenler olsa da bütün bu literatür tarandığında farklı ifadelerle olsa da özünde bütün yaklaşımların bazı müşterek ortak noktalar üzerinde anlaştığı ortaya çıkmaktadır. Bu türden ilgili literatür yeri geldiğinde ilgili konu başlıklarında ayrıca tartışılacaktır. Burada belirtmek gerekir ki, Synder'in (2018: 139) ifade ettiği üzere, senaryo yazmak sanatsal bir etkinlik olduğu kadar, aynı zamanda belirli kurallar etrafında gerçekleştirilen bilimsel bir etkinliktir. Bu bakımdan belli ölçütler üzerinden senaryo nesnel ve bilimsel bir şekilde analiz edilebilir. Bu analizle ilgili ortak noktalar üzerinde genel bir uzlaşma olduğu gözleniyor olsa da bütün senaryo öğelerinin dâhil olduğu genel, nesnel bir senaryo değerlendirme formu tespit edilememiştir.

Bu çalışma bu boşluğu doldurmak hem yurt içi hem yurt dışında akademik ve sektörel olarak senaryo değerlendirmelerine nesnel bir kriterler dizisi, bir değerlendirme formu, bir analiz şablonu oluşturmak amacıyla yapılmıştır. Bu oldukça kapsamlı form sayesinde çekim öncesi senaryolar çok kapsamlı bir şekilde değerlendirilebilecek, yapım şirketi yanlış projelere yatırım yapmayacak ve dahası senaristlerin senaryolarını tashih ederek düzeltme imkânı elde edeceklerdir.

2. Yöntem

Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak nitel araştırma tasarımıyla, literatür taraması kullanılmıştır. Literatür taraması belirli bir konu hakkında var olan bilgilerin kaynaklardan detaylı bir şekilde araştırılması ve sistematik bir şekilde toparlanmasıdır. Doğru bir literatür taraması yapabilmek için literatür taramasının özlü, açık, eleştirel, ikna edici ve katkı sunucu olması gerekmektedir. Buna göre çalışma doğru bir soruyu ya da öncülü takip etmeli, veriler şeffaf ve nesnel bir şekilde toplanmalı, verilere eleştirel yaklaşılmalı, argüman verilere dayandırılacak şekilde ikna edici olmalı ve hepsinin sonunda ortaya çıkan çalışma literatüre katkı sunmalıdır (Callahan, 2014). Bu çalışmada bu şekilde bir yöntem takip edilmiş, senaryo değerlendirmesiyle ilgili veriler toplanmış, derlenmiş, nesnel bir ölçüte dönüştürülmüş ve ortaya özgün senaryo değerlendirme formu çıkarılmıştır. Bu bakımdan yöntem literatür taraması olsa da ortaya çıkan verilerin sentezinden elde edilen senaryo değerlendirme formu özgündür. Bu noktada belirtmek gerekir ki, yukarıda yer verilen kaynaklarda dizi / film senaryosu ayrımı yapılmadığı, temel ilkeleri itibarıyla aynı türden yazım ilkeleri ve süreçleri gerektirdikleri kaydedilmiştir. Bu bakımdan bu çalışmada böyle bir ayrıma gitmeden senaryoyu eser olarak bütüncül bir ürün olarak kabul etmektedir. Bu nedenle ortaya çıkan senaryo değerlendirme formu dizi, film ve bütün sinema eserlerine uygulanabilir. Aynı şekilde form literatür üzerinden sentezlenerek elde edilmiş olsa da bu türden analizler uygulandığında yapısal analiz, anlatı analizi, senaryo analizi başlığı altında tasnif edilmektedir. Bu bakımdan ortaya konulan çıktı, senaryo analizi başlığıyla değerlendirilen yöntem yeni bir yaklaşım getirmektedir.

3. Hipotez, Evren ve Örneklem, Sınırlılıklar

Bu çalışmanın temel hipotezi senaryonun sinema öğelerinin en önemlisi olduğu ve dolayısıyla sinema ya da dizilerin başarısızlığının temel nedeninin senaryodaki kusurlar olduğudur. O hâlde senaryonun belirli kriterler dâhilinde nesnel bir şekilde değerlendirilmesi sayesinde filmin başarılı ya da başarısız olacağı çekilmeden anlaşılacaktır. Bu çalışma bu türden bir nesnel değerlendirme kriteri sunmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın evreni olarak bütün film ve dizi senaryoları, örneklem olarak senaryo öğeleri kabul edilmiştir.

Çalışmanın odaklanmış konusu haricinde kaldığı ve sınırlı sayfa sayısının dayattığı sınırlılıklar nedeniyle bu çalışma için senaristlerle birebir görüşme yapılmamıştır. Ayrıca başarılı ve başarısız sinema filmleri örneklem alınarak uygulamalı bir çalışmaya yer verilmemiştir. Bu konularda yapılacak teorik ya da uygulamalı daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır. Ayrıca Mckenzie'nin (2014) sıraladığı gibi senaryoyu değerlendirmek için senaryo yarışmalarına katılmak, senaryoyu bir yapımcıya göndermek, birilerine okutmak, senaryo danışmanlarına başvurmak, bir senaryo hocasının rehberliğinde ilerlemek gibi yollar da vardır. Bu çalışmada bu yolların en pratiği olan, senaristin de kendi başına yönetebileceği ve daha garantili bir analiz yolu önerilmektedir.

4. Bulgular

Senaryo değerlendirilirken, yapılan incelemelerin temelinde belirli kriterler ve unsurlar bulunmaktadır. Bu kriterler, senaryonun kalitesini, etkisini ve başarısını belirlemek için önemlidir. Banks'ın (2024) belirttiği gibi doğru bir senaryo analizi için ilk olarak nesnel olmak gerekir. Senaryonun öğelerini nesnel bir yaklaşımla ele alarak, değerlendirmek gerekmektedir. Bu sayede senaryonun güçlü ve zayıf yönleri ortaya çıkabilecektir.

İlgili literatür taraması sonucunda ortaya çıkan sonuçlara göre, tür ve ton, tema, mesaj, öncül soru, logline, çatışma, olay örgüsü, yapı, zaman kullanımı, duygusal yoğunluklu sahneler, karakterler, özdeşleşme, diyalog, izlenebilirlik ve hedef izleyici, biçim ve uyum gibi unsurlar, senaryonun değerlendirilmesinde kritik öneme sahiptir. Bu sıralama senaristin yazım sıralaması değil, senaryo analizi için önerilen sıralamadır.

Tür ve ton, senaryonun hangi türde olduğunu ve hangi tonu kullanacağını belirlerken, tema, senaryonun ana fikrini ve derinliğini ifade eder. Mesaj ise senaryonun izleyiciye iletmek istediği temel mesajı tanımlar. Öncül soru, senaryonun temel sorunsalını ve merak unsurlarını belirlerken, logline, senaryonun özünü ve ana hikâyesini özetler.

Çatışma, senaryonun temel gerilim kaynağını ve ilerleyişini belirlerken, olay örgüsü, senaryonun kronolojik sıralamasını ve olayların gelişimini ifade eder. Yapı, senaryonun bölümlendirilmesini ve akışını düzenlerken, karakterler, senaryonun ana karakterlerini ve onların gelişimini tanımlar. Zaman kullanımı senaryoda zamanın nasıl işlendiğiyle ilgili bilgi verirken, duygusal yoğunluklu sahneler senaryonun "büyük ve etkili" sahnelerini konu alır.

Özdeşleşme, izleyicinin karakterlerle bağ kurabilme yeteneğini ve empati kurma potansiyelini ifade ederken, diyalog, karakterler arasındaki iletişimi ve hikâyenin ilerlemesini sağlar. İzlenebilirlik, senaryonun kolayca takip edilebilir olmasını ve seyircinin ilgisini çekebilmesini sağlar.

Son olarak, hedef izleyici, senaryonun kimin için yazıldığını ve hangi izleyici kitlesini hedeflediğini belirlerken, biçimsel özellikler senaryonun senaryo yazım kurallarına ne kadar uygun olduğunu, dilbilgisi kurallarına uygunluğunu denetler. Tüm bu unsurlar, senaryonun değerlendirilmesinde önemli bir rol oynar ve senaryonun başarısını belirlemeye yardımcı olur.

Senaryo değerlendirme formunda yer alacak bütün bu öğelerle ilgili kısa bilgiler aşağıda verilecektir, bu sayede formda bu öğelerin nasıl ölçüleceğinin bilgisi verilmiş olacaktır.

4.1. Tür ve Ton

Sinemada, “tür” ve “ton” kavramları, bir filmin tarzını, atmosferini ve duygusal niteliğini belirlemede ve ifade etmekte önemli bir rol oynar. Bu anlamda tür bir bakıma senaryonun konusunu ifade eder.

Tür bir filmin temel karakteristik özelliklerine göre ortaya çıkar. Buna göre de tanımlanır. Böylece filmler biçim ve içerikleri (konularına) göre tasnif edilmiş olur. Başka türden tasnif çalışmaları olsa da, en çok kabul gören anlayışa göre aksiyon, macera, bilimkurgu, komedi, drama, korku, suç, Western, romantik, belgesel ve animasyon gibi geniş bir yelpazede film türleri bulunmaktadır. Her tür belli başlı niteliklere ve dolayısıyla beklentilere sahiptir. Örneğin, bir aksiyon filmi genellikle hızlı tempolu sahneler ve fiziksel çatışmalar içerirken, bir dram filmi duygusal derinlik ve karakter gelişimi üzerine odaklanır. Bir film türü, izleyiciye filmin ne tür bir deneyim sunmayı amaçladığını anlatır. Bu bakımdan eser türünün gerekliliklerine uymalı, yarattığı beklentiyi karşılamalıdır. Morton’un (2018) ifade ettiği gibi komediye komik, gerilimse gerilimli ve meraklı, aksiyonsa heyecan verici olmalıdır. Buna göre hikâyeye eğer seyirciye vaat ettiğini, diğer bir deyişle filme seyircilerin deneyimlemek için geldikleri şeyi onlara vermiyorsa hayal kırıklığı yaratır, bu da senaryonun başarısız olduğu anlamına gelir. Bu bakımdan her senaryonun hangi türe dâhil olduğu rahatlıkla tespit edilebilmeli ve senaryo türünün uzlaşımına uymalıdır.

Filmin tonu ise bir filmin atmosferini, duygusal tonunu ve genel ruh hâlini ifade eder. Bu, filmdeki atmosferi ve karakterlerin duygusal durumunu ifade eder. Bu da senaryoda belirlenir. Ton, bir filmde kullanılan dil, renk paleti, müzik ve diğer görsel ve işitsel unsurlar aracılığıyla iletilir. Ton, filmin komik, hüzünlü, karanlık, romantik, gerilimli veya iyimser gibi duygusal etkisini ifade eder. Bir filmin tonu karanlık ve gerilimliyse, sahnelerdeki loş ışık, tehditkâr müzikler ve gerilim dolu diyaloglar bu tonu pekiştirir. Bir komedi filmi genellikle neşeli ve eğlenceli bir tona sahipken, bir dram filmi daha ağır ve duygusal bir ton taşır. Gerilim filmleri ise genellikle gergin ve tekinsiz bir atmosfer yaratır. Bir filmin tonu, izleyiciye filmin ne tür bir duygusal deneyim sunacağını ve hangi duyguları uyandıracığını belirtir. Bu bakımdan ton, filmin türünün de bir gerekliliği olarak ortaya çıkar ve ona uygun olmalıdır. Senaryoda seçilen ton anlaşılabilir, takip edilebilir ve seyircinin kabul edebileceği şekilde olmalıdır.

Tür ve ton, bir filmin izleyiciye sunacağı deneyimi belirlemede temel unsurlardır ve izleyicilere, bir filmin içeriği ve duygusal tonu hakkında ipuçları verirler. Bu nedenle, bir filmin türü ve tonu, izleyicinin filmde ne bekleyeceğini anlamasına ve film deneyimini daha iyi değerlendirmesine yardımcı olur.

4.2. Tema / Ana Fikir / Önerme (Theme)

Senaryonun türüne ve dolayısıyla konusuna uygun olarak seçilen tema, filmin anlatmak istediği temel mesaj ya da seyircide uyandırmak istediği histir. Filmin özünde, en derinindeki iletidir. Bir bakıma senaristi senaryoyu yazmaya iten fikirdir. Bu noktada temanın filmin konusuyla karıştırıldığı sıklıkla görülmektedir. Ancak Cyber Film Okulunun hazırladığı kitapta (2024) detaylı açıkladığı üzere konu filmin türüyle ilgili genel bir kategoriye (aşk, savaş, dünyanın sonu), tema bir yargı bildiren ifadedir: “Kaderinden kaçamazsın”, “her canlı ölümü tadacaktır”, “aşk ölümden güçlüdür” vb. ifadeler birer tema örneğidir.

Görüldüğü gibi, senaryoda tema senaryonun temel mesajını ortaya koyar ve anlatılmak istenen derin anlamı ifade eder. Hikâyenin arka planında yatan felsefi düşüncüyü ve yaratmak istediği hissi yansıtır. Bu anlamda senaryoda tema filmin ana fikri, temel mesajıdır denilebilir,

zaten ana fikir, temel önerme gibi ifadeler de tema yerine kullanılmaktadır. Diğer bir deyişle, tema filmde işlenen ana konuyu ve filmin izleyiciye iletmek istediği genel düşünceyi ifade eder. Tema senaryonun bütün öğelerine sinerek senaryodaki karakterleri, olayları, diyalogları, atmosferi bir tür tutkal gibi birleştirerek ve hepsini bir aynı anlam boyasına büründürüp ortak bir anlam ve derinlikli bir mesaj / duygu yaratan bir araçtır, bu anlamda senaryoya anlam bakımından organik bütünlüğünü tema sağlar.

Temanın kendi içindeki bileşenlerine bakıldığında tema öncelikli olarak senaryonun üzerinde durduğu ana fikri ifade eder. Bu ana fikir çeşitli vesilelerle hem diyaloglarda hem karakter seçimlerinde vurgulanmalıdır. Bu bir tür filmin düşünce dünyası ve felsefi bakış açısıdır. Temanın etkili olabilmesi için genellikle evrensel kabul edilen ve herkesin hayatında karşılaşabileceği konulardan seçilmiş olması gerekir. Aynı şekilde iyi bir tema seçimi, filmin derinliğini ve karmaşıklığını sağlar. Vurucu bir tema, filme katman kazandırır ve bu sayede seyirciye filmin olay örgüsü ve karakter örgüsü ötesinde daha geniş bir düşünce ve duygu tecrübesi sunulur. Temanın diğer bir unsuru filmin vermek istediği genel mesajdır. Film senaryosu baştan sona bu mesaj etrafında örülmeli ve bu bakımdan hem karakterlerin davranış ve sözleri hem de olayların gelişimiyle desteklenmelidir.

4.3. Mesaj

Her ne kadar temanın bir bileşeni olsa da senaryonun mesajı daha özel bir kategori olduğu için senaryo değerlendirilirken filmin mesajı ayrıca ele alınmalıdır. Böylece mesajın doğru bulunduğu ve senaryoda doğru sunulduğundan emin olunmalıdır. Senaryonun mesajı, filmin izleyiciye iletmek istediği hususi derin anlam ve öğüt şeklinde tanımlanabilir. Filmde mesaj, bütün hikâyenin altında yatan derin anlamı ifade eder. Bu, izleyiciye derinlikli ve çok katmanlı bir düşünce veya duygu aktarır. Bir filmde mesaj, genellikle tema / ana fikirle ilişkilidir. Genel olarak konu ve özde temanın ötesinde mesaj çok daha kişiseldir. Filmde organik bir şekilde yerleştirilmiş bir mesaj seyircinin filmi anlamlandırmasına yardımcı olur ve filmin anlamını derinleştirerek seyirciye hem düşünsel hem de hissi bir boyut açar. Bu sayede seyirci fikri olarak üzerinde düşünmesi gereken bir düşünceyle karşılaşırken, aynı zamanda hissi olarak da duygu dünyasını geliştiren bir tecrübe yaşamış olur.

4.4. Öncül Soru (Premise, What If)

Senaryoda “öncül soru” veya “şayet olursa” (what if) kavramı, hikâyenin temelini oluşturan ve olayların gelişimini şekillendiren bir varsayım veya hipotezdir. Bu bakımdan, film hikâyesinin doğruluğunu denetleyebilmek için kullanabileceğimiz araçlardan biri öncül sorudur. Öncül soru aynı zamanda senariste hikâyesini bulmakta ve kurmakta da yardımcı olur. Bu varsayıma dayalı soru, genellikle hikâyenin merkezindeki olayın veya karakterin yaşadığı belirli bir durumun hayalî bir değişikliğe uğratılmasıyla ortaya çıkar. Öncül soru, hikâyenin merkezindeki ilgi çekici ve sıra dışı yönünü temsil eder ve merak unsuru bu sorunun cevabı üzerinde şekillenir.

Öncül soru genellikle “ne olurdu eğer ... olsaydı?” veya “şayet...” gibi ifadelerle başlar. Bu sorular, olay örgüsünün seyrini belirlerken senaristlere rehberlik eder. Öncül soru hikâyenin ana çatışmasını ortaya koyarak, hikâyenin merak uyandırıcı ve heyecan verici bir yolculuğa başlamasını sağlar ve bu sayede seyircilerin merak duygusunu takip ederek olayların gelişimini takip etmelerini sağlar. Öncül soru senaryonun çatışmasını ortaya koyarken, karakterlerin motivasyonunu ve hikâyenin izleğini de belirlemiş olur. Böylece hikâyenin özgünlüğünü de ortaya koymuş olur. Bu bakımdan etkili ve başarılı bir senaryo için mutlaka kuvvetli ve merak uyandıran bir öncül soruya sahip olmak gerekir. Öncül soru merak uyandırmıyorsa hikâyenin çatışması ilginç değil ya da klişedir ve üzerinde çalışılmaya değer değildir. Öncül soru aynı

zamanda yüksek konsept (high concept) diye adlandırılan hikâyenin “numarasını”, diğer bir deyişle “alametifarikasını” ortaya koyar. Bunun için tüketilmiş bir konsept değil, yeni, orijinal ve çarpıcı bir soru gereklidir.

4.5. Logline

Türkçeye hikâye cümlesi olarak çevrilebilecek logline, hikâyenin özünü ve temel çatışmasını kısa bir şekilde ifade eden bir ya da iki cümlelik ifadedir. Logline da hikâyenin ana karakteri, bu karakterin amacı ve bu amacın önündeki engel ortaya koyulur.

Karakter, amaç ve engelini kurmak bir bakıma hikâyenin çekirdeğini oluşturma çalışmasıdır. Bu üç öge bütün senaryo çalışmasının özeti anlamına gelir. Bütün hikâyeler bir karakterin bir şeye ulaşma çabasıyla verdiği mücadeleyi anlatır. Bunun için logline çalışması hayatidir. Karakter seçimi doğru yapılmalıdır. Karakterin amacını belirlemek için, karakterin neyi başarmak zorunda olduğunu ve bunu yapmazsa ne olacağını belirleyen sorular sorulmalıdır. Karakterin amacı, genellikle bir meydan okuma gerektirir ve kahraman, bu amaca ulaşmak için büyük bir çaba sarf etmelidir. Hikâyenin başlangıcında genellikle bir tetikleyici olay vardır, bu da karakterin normal düzeninin bozulmasına ve maceraya atılmasına neden olur. Karakterin amacına ulaşamaması seyirciyi büyük bir endişeye sevk etmelidir. Karakterin amacı, hikâyenin devamını merak etmesi için izleyicide bir merak uyandırmalı ve hikâyenin ilerleyişi bu merakın takibi etrafında şekillenmelidir.

İyi kurulmuş bir logline, senaryodaki hikâyenin ne hakkında olduğunu, ana karakterlerin neye karşı mücadele ettiğini ve hangi çatışmalarla karşı karşıya olduğunu net bir şekilde ifade etmelidir. Bu türden bir logline, aynı zamanda hikâyeyi biricik kılan özelliğini vurgulamalı ve izleyicilerde merak uyandırmalıdır. Bütün bunların yanında iyi bir logline hikâyenin türü, tonu ve hedef izleyici kitlesiyle de ilgili bilgi ver. Böylece senaryoyla ilgili her bakımdan rehberlik görevi gören logline hikâyenin potansiyelini yansıtarak hikâyeye ilgili bir ön gösterim sunar.

Bütün bunlar düşünüldüğünde nasıl ki film yapım aşamalarının en önemlisi senaryo yazımıysa, senaryo yazımının da en önemli aşaması logline kurulumudur. Nitekim doğru kurulmuş bir logline, buradaki kriterlerin pek çoğunu içinde barındıracaktır. Logline senariste hikâyesini netleştirmek için yardımcı olması yanında, yapımcılarının da hikâyeye ilgilenmesini sağlar.

4.6. Çatışma (Conflict)

Çatışma logline’da ortaya koyulan ve aslında filmin özünü oluşturan temel mücadeledir. Hikâyenin temel dinamiği çatışmayla ortaya koyulur. Diğer bir deyişle, hikâye karakterin amacına ulaşmak için verdiği mücadele ve bu mücadelenin yarattığı çatışmadan ibarettir. Bu anlamda Banks’ın (2024) tanımladığı çatışma hikâyenin motoru, ittirici gücüdür. Nitekim çatışma hem hikâyeyi ilerletir hem de karakterleri derinleştirir.

İyi kurulmuş bir çatışma iki katmanlı olur: Dış ve iç çatışma. Dış çatışma karakterin dış dünyada baş rakibiyle yani diğer karakterlerle, ya da doğa veya toplumsal faktörlerle girdiği mücadeleyi anlatır. Dış çatışma, çatışmanın fiziki boyutunu ifade eder. Karakter somut eylemlerde bulunmalı, gözle görülür şeylerle belli aksiyonlar sergileyerek savaşmalıdır. İç çatışma ise karakterin iç dünyasında yaşadığı meydan okumalar ve zorluklardır. İç çatışma genellikle karakterin karakter özellikleri, ruh hâli, inançları ve değerlerinden kaynaklanır. İnsanın çok boyutlu, karmaşık ve katmanlı bir varlık olduğu unutulmamalıdır. İç çatışmanın da kaynağı olan insanın bu karmaşık yapısı yalanlar, sırlar, gizler gibi ikilemleri yaratarak karakteri gerçekçi kılmaktadır. Ayrıca iç çatışma, dış çatışmaya eşlik etmeli ve birbirlerini güçlendirmelidirler.

Bütünüyle bakıldığında filmin özü de denilebilecek çatışma hikâyesinin merkezinde yer alır, karakterin ve hikâyesinin yönünü belirler. Doğru bir hikâye için mutlaka doğru kurulmuş bir çatışmaya ihtiyaç vardır. Güçlü bir çatışma senaryo yazımında senariste kolaylık sağladığı gibi, hikâyesinin ilgi çekici ve etkileyici olmasını sağlar, izleyiciyi hikâyesinin içine çeker, özdeşleşme imkânı yaratır ve bu sayede seyircilerin hikâye boyunca karakterlerle birlikte yoğunluklu duygusal bir yolculuk yaşamalarını sağlar.

4.7. Olay Örgüsü (Plot)

Hikâyesinin anlatılması seçilen içeriği olarak tarif edilebilecek olan olay örgüsü hikâyesinin içeriğini, karakterlerin eylemlerini, olayların gelişimi ve sonuçlarını ortaya koyar. Bu anlamda, “olay örgüsü” genellikle hikâyesinin ne hakkında olduğunu, ana çatışmayı, karakterlerin hedeflerini ve bu hedeflere ulaşmak için yaşadıkları deneyimleri içerir. Berhe'nin (2021) ifade ettiği üzere, hikâye işlenmemiş ham malzemeyken, olay örgüsü hikâyesinin hangi kısımları kullanılarak anlatılacağıdır. Diğer bir deyişle, tüm hikâye içinden hikâyeyi seyirciye aktarmak için seçilen kısımdır.

Olay örgüsü hikâyesinin ana olaylarını ve dönüm noktalarını ifade eder. Bu olaylar genellikle karakterlerin karşılaştığı zorluklar, çözmeye çalıştıkları sorunlar ve hedeflerine ulaşmak için verdikleri çaba şeklindedir. Olay örgüsü bu şekilde iç ve dış çatışmaları da ortaya koymuş olur. Olay örgüsü hikâyesinin başlangıcından sonuna kadar bütün dönüm noktalarını içerir. Olay örgüsünü inşa ederken öncül soruda ortaya atılan “şayet ... olursa ne olur?” sorusuna cevap verildiğinden emin olmak gerekir.

Morton'un (2018) ifade ettiği gibi olay örgüsünün kendi iç mantığını takip etmesi gerekir. Her şey hikâyesinin evreninde, hikâyesinin yarattığı neden-sonuç ilişkisine bağlı ilerlemelidir. Olay örgüsünün her aşaması doyurucu ve etkileyici olmalıdır. Özellikle hikâyesinin sonu başta ortaya attığı bütün sorulara tatmin edici cevaplar vermelidir. Seyircinin hikâyeyi sonuna göre yargılayacağı ve seyircinin eserle ilgili aklında kalanın filmin seyirinin sona gelindiğinde hissettiği duygu olacağı unutulmamalıdır.

StoryFit'in (2024) üstünde ısrarla durduğu üzere olay örgüsünün daha genel olarak hikâyesinin duygusal yoğunluğa sahip olması özellikle önemlidir. Duygusal yoğunluğu olan hikâyeler seyircinin bağ kurmakta hiç zorlanmadığı, seyircinin ilgisini çeken ve böylece başarıyı getiren hikâyelerdir. Morton'a (2018) göre de okunduğunda duygusal etki yaratmayan senaryoların başarısız olması kaçınılmazdır.

4.8. Yapı (Structure)

Hikâyesinin, olay örgüsünün nasıl ilerleyeceğini seçilen yapı belirler. Olay örgüsü hikâyesinin ana kurgusunu ve temel unsurlarını oluştururken, yapı bu öğelerin nasıl organize edildiğini ve nasıl sunulduğunu ifade eder. Anlatının yapısını, hikâyesinin ana hatlarını oluşturan olayları, karakterler üzerinden bağlantılı bir şekilde nasıl ilerlediğini ortaya koyar. Bu bakımdan yapıya hikâyesinin iskeleti de denilebilir.

Yapının kökeninde Aristo'nun 3 perdeli yapısı (Field, 2005) vardır. Sonraki teoriler de bunun üzerine kurulmuştur. Field (1979) bu yapıyı film senaryosu için yeniler. Üç perdeyi sırasıyla kurulum, çarpışma, çözümlenme şeklinde isimlendirerek tanımlar. Buna göre anlatı üç ana bölüme ayrılır: başlangıç (birinci perde), orta (ikinci perde), son (üçüncü perde). Birinci Perdede, hikâyesinin temeli atılır. Ana karakterler tanıtılır, çatışma başlar ve olaylar gelişmeye başlar. Seyirci hikâyesinin evrenine adım atar. İkinci Perdede, çatışma daha da karmaşık hâle gelir. Ana karakterler zorluklarla karşılaşır, engellerle mücadele eder ve hedeflerine doğru ilerler. Bu perde, hikâyesinin en uzun bölümüdür ve genellikle en fazla aksiyon ve gerilim içerir. Üçüncü Perdede hikâyesinin doruk noktası ve çözümünü bulur. Ana karakterlerin çatışmayı

çözmek için verdikleri son mücadele ve sonuç bu perdede ortaya çıkar. Hikâye sonlanır ve izleyiciye tatmin edici bir son sunar. Aristo'nun bu yapı modelinde önemli olan neden sonuç ilişkileri takip edilerek hikâyenin ilerletilmesidir.

Perde sayısı ile ilgili farklı tespitler olsa da görüldüğü üzere yapı yaklaşık olarak giriş, yükselen aksiyon, dönüm noktaları, zirve noktası, düşüş şeklinde kurulur. Genel olarak takip edilen bu anlatı modeli seyircinin hikâyeyi takip etmesini sağlar. Morton'un (2019) 3 perdeli yapıyı savunduğu makalesinde ifade ettiği gibi 3 perdeli yapı bütün versiyonları ve içinde taşıdığı potansiyel kurgu oynamalarını dâhilinde kabul edersek bir tercih değil zorunluluktur, diğer bir deyişle hikâye anlatmanın kaçınılmaz kuralıdır. Bu noktada Synder'in (2018) çok isabetli bir yeniden tanımlamasıyla üç perdeli yapıyı tez, antitez, sentez olarak tanımlamasını da hatırlamak gerekir. Dikkatli incelendiğinde birinci perdedeki baş karakterin amacının tez, ikinci perdedeki baş rakibin yarattığı engelin antitez, sonundaki çözülümün ise sentez olduğu görülebilir.

Bütün bunların yanında, Schützenhofer'in (2024) de ifade ettiği gibi aynı düzeyde hareketin sıkıcı olacağı, hareketin ileri gitmesi, yeni bir şey sunması ve öncekinden daha dramatik ve önemli bir şeyler olması zaruridir. Bu bakımdan senaryoda yapı çalışırken yeni eserlerin daha dinamik olduğu, her 5 sahnede bir temel bir değişiklik olduğu unutulmamalıdır. Fringe (2008) dizisinin 11 perdeli yapısı olması buna iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Bütünüyle bakıldığında ister üç perdeli yapı, isterse başka bir model olsun, bunların da kendi içlerinde sürekli değişimler, radikal gelişmeler olması gerekmektedir. Bu bakımdan ana yapının yanında her sekansı kendi içinde üç perdeli yapıya uygun şekilde düşünmek çok etkili olacaktır. Yapı çalışması yapılırken Morton'un (2018) da tavsiye ettiği gibi anlaşılması zor yeni konuları ele alırken bilindik yapı modellerini, daha klişe konuları ele alırken ise yine üç perdeli yapıyı farklı modellemelerle denemek etkili olacaktır.

Bütünüyle bakıldığında, yapının doğru kurulması hikâyenin akışını belirler ve seyircinin ilgisi tümüyle olay örgüsü kaynaklıdır. Bu bakımdan iyi bir olay örgüsü hikâyenin tutarlılığını ve ilgi çekiciliğini artırır, aynı zamanda özdeşleşmeye katkıda bulunarak seyircinin hikâyenin içine girmesini sağlar. Nitekim Bordwell'in (2008) belirttiği gibi anlatı bir anda kavranılamayan, zamanla deneyimlenen bir bina gibidir. Tıpkı bina gibi statik alanlardan açık alanlara, çevreden merkeze genellikle de dolambaçlı yollardan geçilir. Yapının sağlamlığı anlatıyı sağlam kılar ve diğer tüm içeriği de etkili olma imkânı verir.

4.9. Zaman Kullanımı

Senaryo çalışmasında zaman kullanımı, hikâyenin akışını belirleyen ve karakterlerin gelişimini, olayların ilerleyişini yönlendiren önemli bir unsurdur. Zaman kullanımı, senaryonun temel unsurlarından biridir ve doğru bir şekilde yönetilmesi, hikâyenin bütün unsurlarını belirler. Bütün hikâyelerde üç zaman vardır: hikâye zamanı (gerçek zaman), öncesi olarak geçmiş zaman, sonrası olarak gelecek zaman. Senarist hikâyesini gerçek zaman olarak seçtiği hikâye zamanında anlatırken dilediği gibi ileriye (flashforward) ve geriye (flashback) gidebilir. Senarist, zaman kullanımıyla hikâyenin atmosferini, gerilimini ve duygusal derinliğini belirler.

Scher (2014) zaman kullanımını üçe ayırır. Bunlardan biri, sıkıştırılmış zaman tekniğidir. Bu teknik, hikâyede işlevi olmayan ölü zamanları ve gereksiz detayları atlayarak olayların hızlandırılmış bir şekilde aktarılmasını sağlar. Bu sayede seyirci soluksuz bir seyir deneyimi yaşamış olur. Diğer bir zaman kullanımı tekniği ise gerçek zaman tekniğidir. Bu yöntemde, olaylar gerçek zamanında gerçekleşir ve büyük ve duygusal yoğunluklu sahnelerin doğal zamanına bir akış içinde başladığı ve bittiği görülür. Bu teknikle seyirci karakterle aynı zamanlı olarak tecrübe eder, onun yaşadığını yaşar. Son olarak, yavaşlatılmış zaman tekniği, belirli bir anın etkisini artırmak için kullanılır. Özellikle dramatik sahnelerde veya

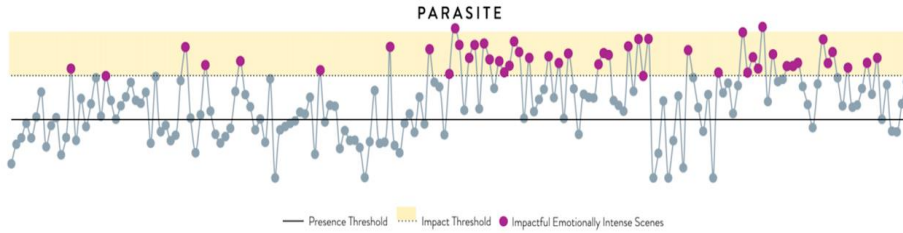
aksiyon anlarında karakterlerin hareketleri yavaşlatılır, böylece seyirci o anı daha derinden hisseder, anın etkisi seyircide halkalar hâlinde büyür. Bu zaman kullanımı teknikleri, senaryo yazımında hikâyenin ritmini ve etkisini artırmak için kullanılır. Bütünüyle bakıldığında senarist zaman kullanımıyla senaryoyu sürükleyici hâle getirmeli, önemli sahneleri büyüterek bütün potansiyelini ortaya koymalı, her sahnenin uzunluğunu işleve uygun olarak doğru planlamalıdır.

4.10. Duygusal Yoğunluklu Sahneler

Senaryodaki yüksek yoğunluklu sahneler oldukça önemlidir. Öyle ki Chatman (1978) senaryoları sahne işlevleri üzerinden analiz eder, buna göre iki tür sahne vardır: çekirdek sahne ve uydu sahneler. Oldukça önemli olan bu tanımlamaya göre çekirdek sahneler ne kadar iyi kurulmuş ve ne kadar özlüyse onların etrafında dolanan uydu sahnelere de o şekilde iyi kurulma imkânı tanır.

Bu bakımdan StoryFit'in (2023) iyi senaryoların genellikle birden çok tepe ve vadiye sahip olduğunu hatırlatması oldukça isabetlidir. Nitekim buna göre seyircinin farkındalık düzeyine nitelendirmek amacıyla çekilen bir tür cetvel olan ve mevcudiyet eşiği diye adlandırılan şeyin üstünde kalan anların sayısının çok olması önemlidir. Oscar ödüllü Parazit (2019) filminin yapay zekâyla bu türden yapısını ortaya koydukları özgün çalışma oldukça ilginçtir.

Şekil 1: Parazit filminin duygusal yoğunluklu sahnelerinin gösterimi (StoryFit, 2023)

Şekilde mor noktayla işaretlenen yerler Parazit filminde seyircinin farkındalık düzeyinin üstündeki duygusal yoğunlukta sahnelere işaret etmektedir. Görüldüğü gibi film bütünüyle bakıldığında üç perdeli yapıya uymaktadır: Kurulum perdesinde yoğunluk az, çatışma perdesinde giderek artmakta ve zirveye vararak sönümlenmektedir. Bunun yanında dikkat çeken diğer bir husus başlangıçtan itibaren bu türden sahnelerin senaryoya dağıtılmış olmasıdır. Bu noktada senaryodaki her sahnenin hikâyeyi ilerletecek ve karakteri derinleştirecek şekilde yazılmış olması önem kazanmaktadır. Bütün diğer öğelerin önemi ötesinde, filmlerin büyük anların bıraktığı büyük etkiyle ölçüldüğünü unutmamak gerekir. Nitekim seyirci olay örgüsünün ötesinde belli bazı senaryo anlarının onun üzerinde bıraktığı etkiye göre filmi yargılar. Bunun için her senaryonun bütün öteki çalışmaların ötesinde, olay örgüsünü anlatmak için duygusal yoğunluklu büyük sahnelere ihtiyacı vardır. Unutulmamalıdır ki, ne kadar iyi bir çatışma bulunursa bulunsun, eğer onu aktaracak büyük, etkili ve duygusal yoğunluklu sahneler tasarlanmadıysa seyirci çatışmayla ilgilenmeyecektir. Bu nedenle, hikâyeyi anlatmak için seçilen her sahne kendi potansiyelini gerçekleştirmeli, bütün senaryoya bakıldığında özellikle de bütün kritik noktalarda böylesine büyük, çarpıcı ve duygusal olarak vurucu etki bırakan yoğunlaştırılmış sahneler gerekmektedir.

4.11. Karakter

Senaryo yazımında karakter, hikâyenin temel unsurlarından biridir. Seyirciyi hikâyeye bağlar ve hikâyenin gelişimini belirler. Karakterler senaryonun da merkezinde yer alırlar, hikâyenin hem dünyasını hem olay örgüsünü tanıtır, seyirciyi hikâyeye bağ kurmasına

imkân tanır, hikâye de onlar aracılığıyla taşınır. Ayrıca karakterler hikâyenin temsilcileridir.

Karakterlerin arasında en önemlisi olan ana karakter, hikâyenin merkezinde yer alır ve olayları sürükler. Seyirciler karakterler aracılığıyla hikâyeyi takip eder. Chatman'ın (1978) yorumuyla karakter hikâyenin bir türevidir. İyi yazılmış karakterler seyircileri duygusal bağ kurmaya davet ederek özdeşleşme sağlar, bu sayede seyirciler karakterlerin dünyalarına dâhil olarak onların motivasyonunu kavrar ve hikâyenin akışını daha etkin bir şekilde takip ederler.

Senaryoda karakter çalışması yapılırken ilk olarak baş karakter tespit edilmeli ve bütünüyle kurulmalıdır. Geleneksel literatürde olduğu gibi, yapay zekâyla yapılan senaryo analizi çalışmasında da (StoryFit, 2023) tespit edildiği üzere, baş karakterlerin seçilirken açık hedefleri, ayırt edici vasıfları ve dinamik karakterler olmasına özen gösterilmelidir. Ayrıca baş karakterin güçlü ancak aynı zamanda kusurlu, kararlı ancak aynı zamanda öngörülemez olması gerekir. En çok izlenen filmlerin karakterlerinin ortak özellikleri zeki, maharetli, dertli, kahraman, sevimli, hırslı, sözünü tutan, fedakâr, çok boyutlu olmasına dikkat edilmelidir. İlgi çekici bir karakterin (Script, 2024) genel olarak talihsiz bir geçmişi, birtakım sırları, birtakım korkuları, önemli bir meziyeti, geçmişinde yaptığı bir kötülüğü, karar alabilme kabiliyeti, eylem kabiliyeti, bir tür mazlum / kurban olma durumu, merkezi bir erdemi, ilginç bir mesleği ve kabiliyeti, kendi türünün mükemmel bir temsili olduğunu dikkat etmek gerekir.

Bu şekilde baş karakterin hikâyeye uygun ve olumlu niteliklere sahip bir karakter olduğundan emin olduktan sonra karakterin adı, yaşı, cinsiyeti gibi temel fiziksel özelliklerini netleştirmek gerekir.

Bunların yanında karakterin arka plan hikâyesi oldukça önemlidir. Nitekim karakterin geçmişi ve tecrübeleri hikâyedeki davranış ve kararlarını etkileyecektir. Bir bakıma karakter geçmişte yaşadıklarının toplamıdır. Bu nedenle karakterin arka planını, aile geçmişini, eğitim, iş deneyimi ve yaşadığı önemli olayların karakterin davranışlarını belirlediğini unutmamak gerekir. Geçmiş hikâyesinin senaryoda nasıl kullanılacağı Morton'un (2017) işaret ettiği gibi başka bir konudur. Ancak kurulan geçmiş hikâyesinin, anlatılan hikâyede yaşaması, etkin bir şekilde hikâyeye dâhil olması en iyi yoldur.

Arka plan hikâyesine uygun olarak tasarlanan hedefler ve motivasyonlar karakterin bir açılımıdır. Karakterlerin hedefleri onların davranış ve kararlarını belirler. Her karakterin özellikle baş karakterin netleştirilmiş hedefi olması gerekir.

Karakter bu hedefe yürürken dış çatışma aşikâr olmaktadır. Aynı zamanda buna eşlik eden bir iç çatışma da gereklidir. İyi yazılmış karakterler, içsel ve dışsal çatışmalarla mücadele ederler. Karakterlerin gerçek insanlar gibi derin, karmaşık ve katmanlı olması gerektiği unutulmamalıdır.

Kendi geçmiş hikâyesi, yaşadıkları, hedefleriyle şekillenen ve bu sayede biricik kılınan karakterlerin kendilerine göre bir konuşma tarzı vardır. Bu da diyalog yazımında ortaya çıkar. Her karakter kendine uygun, orijinal ve gerçekçi bir şekilde konuşmalıdır. Bu da konuşma tarzı, dil kullanımı, jestler, cümle kurulumu gibi unsurlarda kendini gösterir. Buna ek olarak her karakterin aynı zamanda bir çevresi olduğu unutmamak gerekir. Her karakter kendi etkileşim hâlinde olduğu bir çevreye sahiptir. Hikâye bir taraftan da baş karakterin çevresiyle olan ilişkisidir.

Ayrıca yine aynı şekilde her karakterin bütün tecrübelerinden tevarüs eden bir davranış şekli, eylem bütünlüğü vardır. Karakterler organik birer insan olarak tutarlı olmak zorundadır. Bunun yanında insanın en önemli vasıflarından birinin değişim olduğu unutulmamalıdır. Değişim hayatın temel kanunu olduğu gibi senaryo karakterlerinin de kanunudur. İyi yazılmış

karakterler hikâye ilerledikçe değişmeli ve gelişmelidir. Hikâye içinde karakterlerin yaşadığı deneyimler onların düşünce ve davranışlarını etkilemekte ve onları şu veya bu şekilde değiştirmektedir. Bütün bunlar göz önüne alındığında baş karakter bütün etkilere tepki veren etkin ve olayları sürükleyen kişi olmalıdır.

Morton'un (2018) sorularıyla test edilecek olursa baş karakter için sorulan şu soruların tamamına olumlu cevap verilmelidir: Yeterince ilgi çekici bir kişiliği var mı? İlginç bir mesleği var mı ya da mesleğini ilginç bir şekilde icra ediyor mu? Alışılmadık, şaşırtıcı yetenekleri var mı? İçinde bulunduğu koşullar dikkat çekici, kıskanılacak ya da egzotik mi? Çok boyutlu mu? Bu yönler sayesinde gerçek bir insan olarak ete kemiğe bürünüyor mu?

Bütün bu nitelikler baş kötü için de geçerlidir. Tek farkla baş kötünün olumsuz özellikleri baskın gelir. Ancak yine de ilgi çekici, iyi tasarlanmış, maharetli, etken olmalıdır. Nitekim ana karakterin bir bakıma aynası olarak baş kötü ne kadar etkiliyse ana karakter de o kadar etkili görünecektir. Öyle ki Martell (2012) baş kötüyü olay örgüsünün lokomotifleri olarak nitelendirir. Nitekim baş karakteri de harekete geçiren ve eyleme zorlayan rakibi olduğu için özel olarak tasarlanmalıdır. Synder (2018) bu nedenle kötü adamın güç ve yetenek açısından kahramanla eşit olması gerektiğini savunur.

4.12. Özdeşleşme

Hikâyedeki karakterlerin sağladığı bir imkân olan özdeşleşme özellikle seyircinin hikâyeyi takip etmesi bakımından çok önemlidir. Bunun için üzerinde ayrıca durmak gerekmektedir. Özdeşleşme, seyircinin bir karakterle duygusal bağ kurması, bütünleşmesi, kendi tecrübelerini karakter ve olaylarla ilişkilendirmesi anlamına gelir. Özellikle baş karakterle kurulan bu duygusal bütünlük sayesinde seyirciler karakterin duygularını daha iyi anlarlar ve bu sayede hikâye akışını daha derin bir şekilde tecrübe ederler ve böylece kendilerini hikâyenin bir parçası gibi hissederler.

Bu nedenle karakter başlığında da değinildiği üzere hikâyenin baş karakteri tasarlanırken özellikle özdeşleşmeye açık, olumlu özellikleri baskın karakterler tasarlanmalıdır. Seyirci baş karakterlerle özdeşleşirken, onların mücadelesini içselleştirir ve bu sayede seyir deneyimi seyirci için de yarıda bırakılmaz ve vazgeçilemez bir maceraya dönüşür. Nitekim seyirci ve karakter arasında kurulan empatik bağ seyirciyi de hikâyeye dâhil eder. Bu sayede seyirci hikâyenin duygusal derinliğine ve düşünsel katmanlarına nüfuz eder ve böylece hem hikâyeye olan etkileşimi artırır hem de seyir tecrübesinde bir tür yoğunlaşma, "orada bulunma" hâli yaşar. Bu nedenle karakter ve hikâye tasarlanırken, mutlaka özdeşleşme tecrübesine davet çıkaran hikâye ve karakterler seçilmelidir. Unutulmamalıdır ki, seyirci duygudaşlık kurmadığı karakteri izlemek istemez. Bu bakımdan senaryo değerlendirirken de karakterler bu açıdan da ele alınmalıdır.

4.13. Diyalog

Senaryoda diyalog yazımı karakterlerin açılımlarının en temel aracıdır. Karakterler kendilerini diyaloglarla ifade ederler. Etkili ve doğru bir diyalog yazımı karakterlerin kişiliklerini, duygularını, düşüncelerini ve ilişkilerini yansıtırken hikâyeyi de ilerletir. Bu bakımdan diyalogların hem karakterlerin geliştirilmesinin aracı hem de ilişkilerinin kurulma yolu olduğu düşünüldüğünde, StoryFit'de (2023) belirtildiği gibi diyalogların aynı zamanda senaryonun alt metnini ortaya çıkardığını, bu anlamda hikâyenin bir tür açılımı olduğu söylenebilir.

Diyalog yazarken ilk olarak dikkat edilmesi gereken şey her karakterin kendine has bir konuşma tarzı ve dil kullanımını olması gerektiğidir. Karakterlerin konuşma tarzları ve dil kullanımları geçmiş hayatları, deneyimleri, eğitimleri, statüleri gibi faktörlerle belirlenir. Bu

etmenlere bağlı olarak ortaya çıkan diyaloglar karakterlere uygun olarak gerçekçi ve doğal olmalıdır. Yapay ve zorlama olan diyaloglar karakterlerin inandırıcılığın kaybettirir. Diyalogların hikâyenin ilerleyişi veya karakterin gelişimiyle ilgili bilgiler içermesi gerekmektedir.

Diyalogların açıklama yapılma amacıyla kullanılmaması daha çok hikâyenin doğal akışına hizmet etmesi gerekir. Karakterlerin düşünce ve duyguları sadece diyaloga yüklenmekten ziyade, sözlerinin tonu, vurgusu ve vücut diliyle desteklenmelidir. İnsanların gerçek hayatta sözden başka ifade biçimleri olduğunu da unutmamak ve diyalogların da karakterlerin gerçekliğine uygun bir şekle büründürmek gerekir. Ayrıca diyalogların karşılıklı olduğu hesaplanarak karaktere uygun dinamik, doğal, gerçeğe uygun cümleler kurulmalıdır. Scher'in (2014) özetiyle diyalogların gerçeklik illüzyonu sağladığından, hikâyeyi geliştirdiğinden, karakterleri (kişilikleri, arzuları, sırları) ifşa ettiğinden, bilgi verdiğinden ve bütün bunları filmin türüne uygun yaptığından emin olmak gerekir.

4.14. Pazarlanabilirlik

Bütün bu kriter ve ölçütlerden sonra senaryonun pazarlanabilirliğinin ayrıca kontrol edilmesi gerekmektedir. Nihayetinde senaryolar ticari başarı hedefiyle yapılmaktadır. Bu potansiyel de test edilmeli ve doğrulanmalıdır. Pazarlanabilir bir senaryo, başlıca geniş bir izleyici kitlesine hitap edebilen, ilgi çekici bir hikâyeye, güçlü karakterlere ve ticari potansiyele sahip olmalıdır.

Bir senaryonun pazarlanabilirliği, bir dizi faktörün kombinasyonundan etkilenir ve genellikle kapsamlı bir değerlendirme gerektirir. Konsept ve hedef kitlenin tanımlanması önemlidir; senaryonun içerik ve teması, potansiyel hedef kitlenin ilgisini çekecek şekilde olmalıdır. Benzersiz ve ilgi çekici bir konsept, pazarlanabilirliği artırır. Hedef kitlenin beklentileri ve ilgi alanları, senaryonun pazarlanabilirliğini doğrudan etkiler.

Pazar araştırması, senaryonun hedef pazarın talepleri, eğilimleri ve ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilmiş olmasını sağlar. Benzer konseptlerin piyasadaki başarısını analiz etmek, senaryonun pazarlanabilirliğini değerlendirmeye yardımcı olur. Senaryonun ticari potansiyeli, film veya dizi gibi bir üründen beklenen gelirin tahmin edilmesiyle ölçülür. Potansiyel gelir, senaryonun özgün konsepti, hedef kitle, satış potansiyeli ve dağıtım olanakları gibi faktörlere dayanarak tahmin edilir.

İyi bir senaryo, güçlü bir hikâye ve ilgi çekici karakterler içermelidir. Karakterlerin derinliği, izleyiciyi etkileme potansiyelini artırır. Diyaloglar, senaryonun kalbidir. İyi yazılmış diyaloglar, karakterler arasındaki etkileşimi doğal ve akıcı bir şekilde yansıtmalıdır. Diyalogların anlaşılır ve ilgi çekici olması önemlidir.

Senaryonun görsel potansiyeli de hikâyenin etkileyiciliğini ve çekiciliğini artırır. Bunun için, mekânlar, sahneler, kostümler ve görsel efektler çok iyi tasarlanmalıdır.

Nihayetinde, senaryonun pazarlanabilirliği, hedef kitlenin ilgisini çekebilme yeteneği ve ticari başarı potansiyelidir. İyi bir senaryo, hikâye, çatışma, karakterler, diyaloglar ve görsel potansiyel açısından güçlü olmalıdır.

4.15. Hedef İzleyici

Senaryo projelerinin hedef kitlesi, bu projenin hedeflediği izleyici grubunu ifade eder. Bu nedenle hedef kitlenin belirlenmesi, projenin başarısı için kritik öneme sahiptir.

Hedef kitlenin belirlenmesi, projenin içeriğine, türüne ve amacına bağlı olarak değişebilir. Daha detaylı bakıldığında bir senaryonun hedef kitlesi, filmin veya dizinin potansiyel izleyicilerini belirten demografik ve psikografik özelliklere sahip olan kişilerdir.

Hedef kitlenin belirlenmesi, senaryo yazım sürecinde oldukça belirleyicidir çünkü hedef kitlenin beklenti ve ilgi alanlarına göre senaryo şekillenir ve pazarlama stratejileri de buna uygun olarak geliştirilir.

Bu sebeple, senaryo projesi değerlendirilirken hedef kitle analizi de yapılmalıdır. Buna göre senaryonun hedef kitesinin demografik özellikleri belirlenmelidir. Hedef kitlenin demografik özellikleri, yaş, cinsiyet, gelir düzeyi, eğitim seviyesi, coğrafi konum gibi somut ve ölçülebilir faktörlerdir. Bu özelliklerin belirlenmesi, projenin hangi izleyici kitlesine hitap edeceğini anlamak açısından belirleyicidir.

Demografik özelliklerinin yanında psikografik özelliklerin de tespit edilmesi gerekmektedir. Hedef kitlenin psikografik özellikleri, kişilik, ilgi alanları, yaşam tarzı, alışkanlıklar gibi daha soyut ve duygusal faktörlerdir. Bu özellikler, hedef kitlenin projeye duygusal olarak bağlanma ve projeden duygusal olarak etkilenme potansiyelini belirler.

Hedef kitlenin belirlenmesi ve analizi, senaryo yazım sürecinin her aşamasında dikkate alınmalıdır. Projenin hedef kitlesi ne kadar net bir şekilde tanımlanırsa, senaryonun ve sonraki aşamalarda alınan kararların o kadar isabetli olacağı unutulmamalıdır. Bitmiş senaryoların ise bu kriterler göz önünde bulundurularak mutlaka bir hedef kitle analizi yapılması gerekmektedir.

4.16. Senaryo Yazım Kuralları / Biçim / Format

Senaryonun en kolay öğrenilebilir kısmı hiç şüphesiz biçimsel özellikleridir. Tümüyle teknik ve tartışmadan uzak olduğu için herkesin rahatlıkla öğrenebileceği bu kurallar evrensel olarak kabul görmüş ve ortaya böylece bir senaryo dili çıkmıştır. Fransız format ve Amerikan format senaryo yazımı gibi kendi içinde kuralları olan bu senaryo yazım biçimleri sayesinde her profesyonel okuduğu senaryodaki ifadelerin ne anlama geldiğini rahatlıkla anlayabilmektedir. Basit ama oldukça uzun olan bu kurallara hacim sınırlılığı nedeniyle burada yer verilmeyecektir. İlgililer internet üzerinden ve bütün senaryo kitaplarından bu bilgilere ulaşabilir. Unutulmamalıdır ki, biçim özelliklerinde sorun olan senaryolar kimse tarafından okunmaz. Senaryonun biçimsel özellikleri senaryonun alfabesi gibidir, bunları kullanırken yanlış yapan daha baştan etkili bir senaryo yazmadığını ilan etmiş olur. Ayrıca dilbilgisi kurallarında yapılan hatalar ve özensizlik de okuyan kişi için senaryonun okunmaya değer olmadığı kanaati uyandıracaktır.

4.17. Senaryo Analiz Formu

Yukarıdaki senaryo öğelerine göre oluşturduğumuz ideal senaryo değerlendirme tablosu aşağıda verilmiştir. Tablonun kullanımıyla ilgili bilgilere sonra değinilecektir.

Tablo 1: Senaryo değerlendirme formu

GENEL BİLGİLER				
Proje Adı	Yapım Şirketi	Senarist	İletişim Bilgileri	Tarih
TÜR				
☐ Türü rahatlıkla tespit edilebilmektedir, belli bir türe aittir. ☐ Türünün beklenti ve uzlaşmalarını karşılamaktadır. ☐ Tür logline, temel fikir, kurgu, karakterler, diyalog ve tema içinde yansıtılır. ☐ Senaryo türün uzlaşmalarını tekrarlayan bir klişeden ibaret değildir, yenilikçi bir yönü vardır. ☐ Tür, hedef izleyici ve platforma uygundur.				
Puanlama Ölçeği ☐ 1 Yetersiz ☐ 2 Zayıf ☐ 3 Orta ☐ 4 İyi ☐ 5 Mükemmel				
TON				
☐ Ton türe uyumlu olarak seçilmiştir, türünün gerekliliklerini yansıtarak etkileyici kılmaktadır. ☐ Hikâyenin temel çatışmasının etkisini artırmaktadır. ☐ Ton senaryo boyunca tutarlı ve uyumlu bir şekilde korunmuştur. ☐ Ton senaryonun vermek istediği mesajı ve hissi desteklemektedir. ☐ Ton hedef izleyici ve platformla uyumludur.				
Puanlama Ölçeği ☐ 1 Yetersiz ☐ 2 Zayıf ☐ 3 Orta ☐ 4 İyi ☐ 5 Mükemmel				
TEMA / ANA FİKİR / ÖNERME				
☐ Tema net ve tutarlıdır. ☐ Tema oldukça etkileyici ve orijinaldir, izleyicinin ilgilendiği bir meseleyi konu almıştır. ☐ Tema karakterler ve onların eylemleri aracılığıyla ifade edilmektedir. ☐ Tema olay örgüsünün içine sinmiştir, yapı, aksiyon, diyaloglar temaya hizmet etmektedir. ☐ Tema anlamlı ve evrenseldir.				
Puanlama Ölçeği ☐ 1 Yetersiz ☐ 2 Zayıf ☐ 3 Orta ☐ 4 İyi ☐ 5 Mükemmel				

MESAJ
☐ Mesaj tutarlı ve açıktır. ☐ Mesaj ortaya güncel bir tez koymaktadır. ☐ Mesaj kurgu ve tema aracılığıyla iletilmektedir. ☐ Mesaj platformun politikasına uygundur. ☐ Mesaj katmanlı, çok boyutludur, bireysel / evrensel gerçekliğe uygundur.
Puanlama Ölçeği ☐ 1 Yetersiz ☐ 2 Zayıf ☐ 3 Orta ☐ 4 İyi ☐ 5 Mükemmel
ÖNCÜL SORU (ŞAYET OLURSA... / PREMISE)
☐ Rahatlıkla tespit edilebilir bir tane öncül sorusu mevcuttur, çatışma bunun üzerine kurulmuştur. ☐ Öncül soru orijinal ve çarpıcı bir soru ortaya koymuş ve ilgili çekici bir ikilem yaratmıştır. ☐ Öncül soru konsepti ortaya koymaktadır. ☐ Öncül soru zamana uygun ve günceldir. ☐ Senaryoda tek bir öncül sorunun vaat ettiği çatışma potansiyeline ulaşılmıştır.
Puanlama Ölçeği ☐ 1 Yetersiz ☐ 2 Zayıf ☐ 3 Orta ☐ 4 İyi ☐ 5 Mükemmel
LOGLINE
Ana Karakter: Hedef: Engel: Çatışma: Hikâye cümlesi:
☐ Logline açık ve öz şekilde yazılmıştır. ☐ Logline ana karakteri, hedefini ve karşılaştığı engeli tanıtmaktadır. ☐ Logline merak ve ilgi uyandırmaktadır. ☐ Logline hikâyenin türünü ve tonunu yansıtmaktadır. ☐ Senaryo logline'in vaat ettiği çatışmayı yansıtmaktadır.
Puanlama Ölçeği ☐ 1 Yetersiz ☐ 2 Zayıf ☐ 3 Orta ☐ 4 İyi ☐ 5 Mükemmel

ÇATIŞMA
☐ Çatışma insanlık hâleriyle ilgili çarpıcı bir duruma dayanmaktadır: ilgi çekici, çarpıcıdır. ☐ Çatışma baş karakterin hedefi ve engelinden kaynaklanmaktadır. ☐ Çatışma iç ve dış çatışma olacak şekilde katmanlı, güçlü ve etkileyicidir. ☐ Çatışma perdeler boyunca yükselerek tutarlı ve artarak devam etmektedir. ☐ Çatışma tatmin edici ve anlamlı bir şekilde çözülmektedir.
Puanlama Ölçeği ☐ 1 Yetersiz ☐ 2 Zayıf ☐ 3 Orta ☐ 4 İyi ☐ 5 Mükemmel
PLOT / OLAY ÖRGÜSÜ
☐ Olay örgüsü iyi yapılandırılmış, bilinçli tasarlanmış bir çizgiyi takip etmektedir. ☐ Olay örgüsü güçlü bir tetikleyici olay, yükselen aksiyon, doruk noktası ve çözüme sahiptir. ☐ Olay örgüsü mantıklı ve tatmin edici neden-sonuç ilişkisine sahiptir. ☐ Olay örgüsü izleyiciyi ilgili tutmak için yeterli sürprizlere sahiptir. ☐ Olay örgüsü sonunda bütün sorulara tatmin edici cevaplar vererek sonlanmaktadır.
Puanlama Ölçeği ☐ 1 Yetersiz ☐ 2 Zayıf ☐ 3 Orta ☐ 4 İyi ☐ 5 Mükemmel
YAPI
☐ Yapı kurulum, çatışma ve son olacak şekilde üç perdeli yapının gerekliliklerini sağlamaktadır. ☐ Yapı tam tutarlı ve anlaşılır bir hikâye evreni ve işleyişi inşa etmiştir. ☐ Yapı yan hikâyeleri ve paralel hikâyeleri çatışma merkezli etkili bir şekilde kullanmaktadır. ☐ Hikâyedeki geçişler, sahne geçişleri, ileri ve geri gidişler yapıya uyumlu ve etkilidir. ☐ Yapı hikâyenin motoru olarak ritmi düzenlemiş, hikâyeyi en çarpıcı şekilde anlatmıştır.
Puanlama Ölçeği ☐ 1 Yetersiz ☐ 2 Zayıf ☐ 3 Orta ☐ 4 İyi ☐ 5 Mükemmel

ZAMAN KULLANIMI
☐ Senaryonun takip edilebilir bir zaman çizgisi vardır. ☐ Seçilen hikâyeyi anlatacak en doğru zaman seçilmiştir. ☐ Anlatımda ileri / geri gidişler, yavaşlatma ve hızlandırmalar doğru kullanılmıştır. ☐ Zaman kullanımını sıkıcılığa izin vermemiştir, sürükleyicidir. ☐ Zamanın temposu hikâyenin ve yapının ihtiyaç duyduğu şekilde ayarlanmıştır.
Puanlama Ölçeği ☐ 1 Yetersiz ☐ 2 Zayıf ☐ 3 Orta ☐ 4 İyi ☐ 5 Mükemmel
DUYGUSAL YOĞUNLUKLU SAHNELER
☐ Senaryonun bütününe yayılmış en az 10 duygusal yoğunluklu, büyük sahne vardır. ☐ Bütün önemli anlar duygusal yoğunluk yaratacak büyük sahne tasarımlarıyla anlatılmıştır. ☐ Potansiyeli olan her sahne anının duygusal yoğunluğu en yüksek düzeyde gerçekleştirilmiştir. ☐ Duygusal yoğunluklu sahneler temayı yansıtmakta, bütüne hizmet etmektedir. ☐ Duygusal yoğunluklu sahneler seyirci için filmin büyümesini katlamaktadır.
Puanlama Ölçeği ☐ 1 Yetersiz ☐ 2 Zayıf ☐ 3 Orta ☐ 4 İyi ☐ 5 Mükemmel
ANA KARAKTER / PROTAGONIST / KAHRAMAN
☐ Ana karakter çok nettir: hikâyeyi ilerletir, hikâye onun amacına ulaşma mücadelesidir. ☐ Etkileyici ve hikâyeye etki eden bir geçmiş hikâyesi vardır, güçlü ve zayıf yönleri vardır. ☐ Klişe olmaktan uzak, ters köşeleri olan dinamik bir karakter dairesi vardır. ☐ Rahatlıkla sevilbilecek, özdeşleşebilecek bir karakterdir. ☐ Ana karakter ve engeli arasındaki çatışma iki taraf için de ikna edicidir.
Puanlama Ölçeği ☐ 1 Yetersiz ☐ 2 Zayıf ☐ 3 Orta ☐ 4 İyi ☐ 5 Mükemmel
BAŞ RAKİP / RAKİP / ANTAGONIST
☐ Baş rakip bellidir: ana karakterin önündeki en büyük engeldir. ☐ İsteği / tutkusu kahraman kadar kuvvetlidir, kahraman kadar güçlüdür. ☐ Baş karakterle zıt özelliklere sahiptir. ☐ Karikatürize değil, inandırıcı, empati uyandıran, ilgi çekici ve maharetlidir. ☐ Geçmiş hikâyesi duygusaldır, seyirciyi etkileyecek şekildedir.
Puanlama Ölçeği ☐ 1 Yetersiz ☐ 2 Zayıf ☐ 3 Orta

☐ 4 İyi ☐ 5 Mükemmel
YAN KARAKTERLER
☐ Karakterler iyi geliştirilmiş ve gerçekçidir, farklı kişiliklere, seslere ve görüntülere sahiptirler. ☐ Karakterlerin net motivasyonları, hedefleri ve gelişimleri, dinamik ilişkileri vardır. ☐ Müttefik, rehber, yardımcı gibi arketiplere yer verilmiştir. ☐ Yardımcı karakterlerin her birinin kendine has bir işlevi vardır. ☐ Karakter sayısı doğru planlanmıştır, kafa karıştırarak kadar çok değildir.
Puanlama Ölçeği ☐ 1 Yetersiz ☐ 2 Zayıf ☐ 3 Orta ☐ 4 İyi ☐ 5 Mükemmel
ÖZDEŞLEŞME
☐ Özdeşleşme kuvvetlidir. ☐ Senaryo, seyirciyi ana karakterle bütünleşmeye davet etmektedir. ☐ Özdeşleşme karakterin özellikleri, eylemleri ve duygularına dayanmaktadır. ☐ Özdeşleşme hedef seyirci kitlesi için uygundur. ☐ Özdeşleşmeye davet edilen ana karakter olumlu özellikler sergilemektedir.
Puanlama Ölçeği ☐ 1 Yetersiz ☐ 2 Zayıf ☐ 3 Orta ☐ 4 İyi ☐ 5 Mükemmel
DİYALOG
☐ Diyaloglar her karakter için kendine uygun farklı olacak şekilde doğal ve inandırıcıdır. ☐ Diyaloglar her karakter için senaryo boyunca tutarlı ve aynı özelliklerde devam etmektedir. ☐ Diyaloglar olay örgüsünü ve temayı iletmektedir. ☐ Bütün anlatım diyaloglara yüklenmemiş, imalar ve vücut dili de uygun şekilde kullanılmıştır. ☐ Diyaloglar karakterlerin dile getirmedikleri duygularını ve alt metinlerini ortaya koyar.
Puanlama Ölçeği ☐ 1 Yetersiz ☐ 2 Zayıf ☐ 3 Orta ☐ 4 İyi ☐ 5 Mükemmel
PAZARLANABİLİRLİK
☐ Pazarlanabilirliği hedef izleyici için ve platforma uygundur. ☐ Benzer hikâyelerle karşılaştırıldığında güçlü izlenme / reyting potansiyeli vardır. ☐ Güncel trendlere uygundur ya da yeni bir trend yaratabilecek potansiyelindedir. ☐ Seyirci için duygusal bir bağlantı vaat etmektedir. ☐ Pazarlanabilirlik devam filmleri veya yan ürünler için potansiyele sahiptir.

<p>Puanlama Ölçeği</p> <p>☐ 1 Yetersiz</p> <p>☐ 2 Zayıf</p> <p>☐ 3 Orta</p> <p>☐ 4 İyi</p> <p>☐ 5 Mükemmel</p>
<p style="text-align: center;">HEDEF İZLEYİCİ</p>
<p>☐ Hedef izleyici açıkça tanımlanmış ve hikâyeye uygundur.</p> <p>☐ Hedef izleyici demografik özellikleri itibarıyla büyük ve karlıdır.</p> <p>☐ Hedef izleyici sadık ve katılımcı olabilir.</p> <p>☐ Hedef izleyici hikâyenin türü, tonu ve mesajı ile uyumludur.</p> <p>☐ Hedef izleyicinin ilgi alanları ve eğilimleri hikâyeye uygundur.</p>
<p>Puanlama Ölçeği</p> <p>☐ 1 Yetersiz</p> <p>☐ 2 Zayıf</p> <p>☐ 3 Orta</p> <p>☐ 4 İyi</p> <p>☐ 5 Mükemmel</p>
<p style="text-align: center;">BİÇİM ÖZELLİKLERİ / FORMAT / KURALLAR</p>
<p>☐ Senaryo format, sayfa sayısı, yazımı biçimi gibi genel kurallara uygun şekilde yazılmıştır.</p> <p>☐ Senaryoda dilbilgisi kurallarına uyulmuş ve sayfa düzeni doğru yapılmıştır.</p> <p>☐ Senaryoda olmaması gereken kamera açıları gibi detaylara yer verilmemiştir.</p> <p>☐ Mekân tanımları ve atmosfer tasvirleri açık, anlaşılır ve doğru yapılmıştır.</p> <p>☐ Senaryo okuyucu için etkileyici bir görsel dünya yaratmaktadır.</p>
<p>Puanlama Ölçeği</p> <p>☐ 1 Yetersiz</p> <p>☐ 2 Zayıf</p> <p>☐ 3 Orta</p> <p>☐ 4 İyi</p> <p>☐ 5 Mükemmel</p>
<p style="text-align: center;">UYUM / AHENK</p>
<p>☐ Senaryonun bütün öğeleri arasında belli bir uyum vardır.</p> <p>☐ Aksiyon ve diyalog dengesi doğru ayarlanmıştır.</p> <p>☐ Her sahne öncekinden doğmakta sonrakini doğurmaktadır.</p> <p>☐ Nedensellik korunmuştur.</p> <p>☐ Gizem ve keşif, gerilim ve rahatlama gibi duygusal durumlar doğru takip edilmiştir.</p>
<p>Puanlama Ölçeği</p> <p>☐ 1 Yetersiz</p> <p>☐ 2 Zayıf</p> <p>☐ 3 Orta</p> <p>☐ 4 İyi</p> <p>☐ 5 Mükemmel</p>

GENEL DEĞERLENDİRME	
Projenin güçlü yönleri:	
Projenin zayıf yönleri:	
Projenin genel mevcut durumu ve potansiyeli:	
TOPLAM PUANLAMA ÖLÇEĞİ	
☐ 90- Mükemmel	
☐ 70-90 İyi	
☐ 60-70 Orta	
☐ 45-60 Zayıf	
☐ 30-45 Yetersiz	
☐ 0-30 Çöp	
SONUÇ DEĞERLENDİRMESİ	
☐ Bir başyapıt, hemen çekilmeli - kabul - (90-100): Senaryo, yapım veya yayın için kesinlikle tavsiye edilir. Tüm kriterleri karşılar veya aşar, güçlü bir pazarlanabilirlik sahiptir.	
☐ Tavsiye edilir - kabul - (70-90): Senaryo, yapım veya yayın için tavsiye edilir. Pek çok kriteri karşılar. Üzerinde biraz çalışılarak mükemmel hâle getirilebilir.	
☐ Üzerinde çalışılmaya değer - şartlı kabul - (60-70): Senaryo, yapım veya yayın için değerlendirilmeye değerdir. Üzerinde çalışılarak geliştirilmesi durumunda yapılabilir.	
☐ Sorunlu - şartlı ret - (45-60): Çok ciddi bir revizyona ihtiyaç var. İyi bir çatışması yoksa üzerinde ısrar edilmesi zaman ve enerji kaybı olabilir.	
☐ Zayıf - ret - (30-45): Yapılması tavsiye edilmez. Tümünü yeniden bir yazım süreci gerektirmektedir. Pek çok durumda başka bir esere odaklanmak daha faydalı olacaktır.	
☐ Zaman kaybı - mutlak ret - (0-30): Senaryo, yapım veya yayın için tavsiye edilmez. Çoğu kriteri karşılamaz ve düşük bir pazarlanabilirlik ve çekiciliğe sahiptir. Temel önermesi, hikâyesi, mesajı çatışması yetersiz ve uygunsuzdur.	

Formdaki kriterlerle ilgili diğer tartışmalara geçmeden önce formun nasıl kullanılacağıyla ilgili bilgi verecek olursak, öncelikli olarak formun bütün senaryo öğelerini içerecek kadar kapsamlı olduğunu söylemek gerekir. Her ögenin kendi altında hiç olmadığı anlamına gelen 0'ı saymazsak 5 değerlendirme kriteri vardır. Başlıkların altında boş satır olan öğeler için bu satırlara başlıkta belirtilen öge yazılmalıdır. Tün, Ton, Tema, baş karakter, baş rakip, logline, çatışma, plot, hedef izleyici başlıklarında olduğu gibi. Bu sayede bu öğelerin kolaylıkla tespit edilip edilemediği de test edilmiş olacaktır. Ayrıca bu senaryo analizini okuyan kişi senaryoya geri dönmesi gerekmeden neden bahsedildiğini anlayabilecektir. Her beş ölçüt, 5 tik anlamına gelmektedir. Senaryoda mevcut olan kriterler için onay tiki atılmalı, 5 tik içinde kaç tanesi olumluysa puanlama ölçeğinde o sayı işaretlenmelidir, hiçbiri olumlu değilse o başlıktaki hiçbir ögeye tik atılmamalıdır. Toplam puanlama ölçeği bu her kriterin altındaki puanlama ölçeklerinin toplanması sonucu ortaya çıkmaktadır. Hepsinin olumlu tik alması durumunda toplam puanlama ölçeğinde 100 puana ulaşılmaktadır. Hangi puan aralığının ne anlama geldiği sonuç değerlendirmesinde yazmaktadır. Oldukça kapsamlı olan bu puanlama ölçeğinin neredeyse kusursuza yakın bir geri bildirim vereceği düşünülmektedir, ölçekle ilgili diğer hususlar aşağıda tartışılacaktır.

5. Tartışma

Değerlendirme formunun oldukça kapsamlı ve biraz da uğraş gerektiren bir çalışmaya ihtiyacı olduğu açıktır. Ancak milyonların döndüğü sektörde her alanda çok titiz çalışma yapılırken, onlarla kıyas kabul etmeyecek olan senaryo çalışması / analizi onlardan çok daha önemli ve belirleyicidir.

Formu doldururken senaryonun didik didik edilmesi gerekmez. Morton'un (2012) belirttiği gibi senaryoyu analiz ederken bir ya da en fazla iki kez okumak gerekir, nitekim

seyircinin filmi ilk izlediğinde filmin anlaşılabilir olması gerekir. Senaryoyu değerlendirirken filmin uzmanlar için yapılmış bir film olduğu düşüncesiyle değil, seyircinin tek seferde ne anlayacağı ne hissedeceği dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

Öte yandan senaryo proje dosyasında bu kategorilerin bu şekilde yer alması beklenmez. Ancak bütün senaryo dosyalarında olması gereken hikâye cümlesi (logline), sinopsis ve senaryodur (diziye bölüm hikâyeleri ve 1. Bölüm senaryosu). Dizi senaryosunun ve film senaryosunun aynı kriterlere göre değerlendirileceğini ancak dizi senaryosunun sonraki bölümlerde ne vaat ettiğine de ayrıca bakılması gerektiğini belirtmek gerekir. Dizi / film senaryolarında bu aşamalar yeterince iyi ve doğru yazılmışsa buradaki söz konusu öğeler ve tüm kriterleri karşılayacaktır. Senaryoyu analiz eden analist / senarist / dramaturg bu ilgili kısımları okuyarak formu doldurabilecektir. Bu bir bakıma da senaryonun öğelerinin dökümünü çıkarmak ve böylece onları test etmektir.

Bununla birlikte, senaristlerin en baştan burada yazılan kriterleri göz önünde bulundurarak, hikâyelerini buna göre kontrol ederek yazmaları senaryolarının doğru ilerlediğinden emin olmalarını sağlayacak ve yanlış yollara sapmalarına engel olacaktır.

Formun içeriğini bakıldığında bazı kategorilerin birbirinin devamı olduğu görülecektir. Bu senaryo için katmanlı bir test imkânı sağlayacaktır. Özellikle hikâyenin ana çatışması çok önemli olduğundan pek çok öğede çatışma kriterlere dâhil edilmiştir. Bu anlamda hikâyenin özü ve özeti olan logline'ın özel bir önem istediği açıktır. Zira her ne kadar öğeler eşit şekilde puanlanmış olsa da, logline (karakter, amaç ve engel) kurulumu doğru yapılmamışsa diğer öğelerin ve kriterlerin bir önemi kalmamaktadır. Esasında yapısı itibarıyla logline yanlış kurulduğu durumlarda diğer kriterler de doğru kurulamamış olacağından bu da tekrar bir kontrol imkânı da sağlayacaktır. Bunun yanında, çatışması (karakter, amaç, engel) yanlış ya da zayıf kurulmuş senaryolar baştan elenmeye mahkûmdur. Nitekim diğer öğelerdeki eksiklikler tashihle düzeltilebilecekken yanlış kurulmuş çatışma, yanlış hikâye demektir. Bu da bütün hikâyenin baştan yazılması anlamına gelir. Bu noktada karakterin seçimi, amacının belirlenmesi ve engelin tayin edilmesine senaryo çalışmasının çekirdeği olarak değerlendirip özel önem verilmesi gerekmektedir.

Öte yandan son kriterden anlaşıldığı gibi bütün öğelerin ahengi çok önemlidir. Bütün bu öğelerin bir araya gelerek bir kurulum oluşturduğu bunun için mutlaka birbiriyle uyumlu olmaları, birbirlerini tamamlamaları gerektiği unutulmamalıdır. Bir öğenin olağanüstü iyi olması başlı başına yeterli olmayacaktır. Bu noktada Morton'un (2012) ifade ettiği gibi senaryonun bütünüyle okuyan kişi üzerinde güçlü bir duygusal etki yaratması önemli bir ölçüttür. Şu veya bu şekilde böyle bir etkiyi yaratamayan senaryoda öğelerine bakılmaksızın yolunda gitmeyen temel bir şey var demektir.

Bütünüyle bakıldığında bu çalışma kapsamında hazırlanan bu form kapsamlı bir senaryo analizi sunma iddiasındadır. Senaryo analisti Morton'un (2016) senaryoları başarısız bulma nedenlerini yazdığı makalede oluşturduğumuz formla birebir örtüşmektedir. Bu bakımdan hazırlanan bu formun senaristler için hayat kurtarıcı, yapımcılar içinse bir tür yatırım rehberi olacağı düşünülmektedir. Senariste düşen görev analiz raporuna göre eserini mükemmelleştirmek, yapımcıya düşün görev ise Trottier'in (2021) önerdiği gibi ortaya çıkan değerlendirmelerden mümkün mertebe faydalanmaya çalışmaktır, eleştirilere karşı eserini savunmak değildir.

Sonuç

Senaryo yazımının film yapım aşamalarının en önemlisi ve en belirleyici olduğu açıktır. Bu çalışmada başarılı bir senaryo yazımının kriterleri ele alınmıştır ve bir senaryonun başarılı

olup olmadığını denetlemek için bir senaryo formu oluşturulmuştur. Buna göre başarılı bir senaryonun türü net bir şekilde belli olmalı, tonu türe uygun olmalı, ana bir önermesi olmalı ve bu önerme bütün filme sirayet etmeli, net ve etkileyici bir mesajı olmalı, merak uyandırıcı bir öncül sorusu olmalı, bütün öğeleri doğru kurulmuş bir hikâye cümlesine sahip olmalı, çatışması ilgi çekici ve yüksek olmalı, olay örgüsü hikâyeyi en etkili anlatılacak şekilde kurulmuş olmalı, yapı üç birlik kuralı ya da varyasyonlarına uygun olmalı, etkili bir zaman kullanımına sahip olmalı, çok sayıda duygusal yoğunluklu sahne içermeli, ana karakter / rakibi ve yan karakterler etkili ve işlevli kurulmuş olmalı, ana karakter ve hikâye mutlaka özdeşleşmeye zorlayıcı bir şekilde seçilmiş olmalı, diyaloglar itina ile doğal bir şekilde yazılmış olmalı, pazarlanabilirliği yüksek, hedef kitlesi net olmalıdır. Ayrıca senaryo yazımının biçim özelliklerine uygun olmalıdır. Bütünüyle bakıldığında da tam bir ahenk içinde ortaya bütüncül organik bir eser çıkmış olmalıdır.

Bu çalışma bütün bu kriterleri belli ölçütlerle denetleyen bir senaryo değerlendirme form önerisi ortaya koymuştur. Bu senaryo analiz raporu, ya da senaryo değerlendirme formunu hem yapım şirketlerinin dramaturgları hem de senaristlerin kendi senaryolarını değerlendirmek için kullanabilir. Ayrıca yapım şirketlerinin senaristlerin projesini kabul etmeden önce bu formu puanlamalar boş bırakacak şekilde doldurarak kendilerine teslim etmesini istemek de faydalı bir yol olacaktır.

Oldukça tafsilatlı olan bu analiz formunun sektörün bütün alanları için faydalı olacağı düşünülmektedir. Nitekim her bir sinema / dizi eseri için milyonların harcandığı ayrıca emek ve enerji sarfiyatı olduğu bu sektörde böylesine detaylı bir analize ihtiyaç olduğu açıktır. Bu bakımdan hem akademik literatüre hem de sektöre büyük katkı sunacağını düşündüğüm bu çalışma gibi çok daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu açıktır. TV / dizi sektörünün devasa çarkları hiç durmadan dönerken bir yandan da ne yapmalı / nasıl yapmalı meselesine odaklanmak üretilen ürünlerin kalitesini çok daha yukarıya taşıyacaktır.

Bilgi Notu

Makale araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır. Yapılan bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

Kaynakça

- Bang, J. (2022). *Script analysis: Deconstructing screenplay fundamentals*. Routledge.
- Banks, M. (2024). Script analysis 101: Understanding the key elements that make or break a screenplay. Stage 32. <https://www.stage32.com/blog/script-analysis-101-understanding-the-key-elements-that-make-or-break-a-screenplay-3647>
- Berhe, A. (2021). *Extraction of narrative structure from TV series. Machine Learning [cs.LG]*. Université Paris-Saclay.
- Bordwell, D. (2008). *Poetics of cinema*. Routledge.
- Bowerman, J. V. (2014). Jeanne's tuesday screenwriting tips: Listen to Greg Beal. *Script Magazine*. <https://scriptmag.com/screenplays/screenplay-feedback-notes>
- Bowerman, J. V. (2015, Mart 26). Balls of steel: Which screenwriting experts should you believe?. *Script Magazine*. <https://scriptmag.com/features/balls-steel-screenwriting-experts-believe>
- Box Office Türkiye (2023). Yıllık filmlerin yıllık Box Office verileri. <https://boxofficeturkiye.com/yerli-filmler/2023>

- Callahan, J. L. (2014). Writing literature reviews: A reprise and update. *Human Resource Development Review*, 13(3), 271-275.
- Chatman, S. (1978). *Story and discourse: Narrative structure in fiction and film*. Cornell University Press.
- Field, S. (2005). *Screenplay: The foundations of screen writing*. Bantam Dell.
- Kouo (2024). <https://www.kouo.io>
- McKenzie, H. (2014, Mayıs 14). Script angel: Script feedback. *Script Magazine*. <https://scriptmag.com/screenplays/screenplay-feedback-notes>
- Morton (2016). 11 reasons why i pass on a screenplay. <https://scriptmag.com/features/meet-reader-11-reasons-pass-screenplay>
- Morton, R. (2012). Meet the reader: How i do what i do. <https://scriptmag.com/columns/meet-the-reader-how-i-do-what-i-do>
- Morton, R. (2017, Ocak). Meet the reader: What's the (back)story?. *Script Magazine*. <https://scriptmag.com/features/meet-reader-whats-backstory>
- Morton, R. (2018, Ocak 5). Meet the reader: The six axes of screenplay analysis, part 1. <https://scriptmag.com/features/meet-reader-six-axes-screenplay-analysis-part-1>
- Morton, R. (2019). Meet the reader: My defense of the three-act structure. *Script Magazine*. <https://scriptmag.com/features/meet-the-reader-my-defense-of-the-three-act-structure>
- Ogunyombo, O. E. (2022). Film analysis and criticism (FMC312). *National Open University of Nigeria*. https://nou.edu.ng/coursewarecontent/FMC312_Film%20Analysis%20and%20Criticism_Course%20Material_Ogunyombo.pdf
- Scher, L. (2014). *Senaryo okumak: Film senaryosu nasıl analiz edilir, nasıl değerlendirilir*. Kalkedon Yayınları.
- Schützenhofer, S. (2024). How to analyze a film script. <https://www.marshallplan.at/images/All-Papers/MP-2011/Schuetzenhofer.pdf>
- ScriptMag (2024). Home screenplays screenplay feedback notes. <https://scriptmag.com/screenplays/screenplay-feedback-notes>
- Slated Analysis Services (2024). <https://help.slated.com/en/collections/118275-slated-analysis-services>
- Snyder, B. (2018). *O kediyi kurtar: Senaryo yazarken ihtiyaç duyacağınız o kitap*. (Çev: E. Avşar), Hep Kitap.
- Stavrides, S. C. & Belli, M. (2016). *Cyber film school: Multi-touch learning system*. Cumberland Pictures Inc.
- StoryFit (2024). <https://storyfit.com>
- Trottier, D. (2012, Nisan 19). How to get the most out of a script evaluation?. *Script Magazine*. <https://scriptmag.com/features/how-to-get-the-most-out-of-a-script-evaluation>
- Vikipedi (2023). 2023'te Türkiye'de televizyon. https://tr.wikipedia.org/wiki/2023%27te_T%C3%BCrkiye%27de_televizyon

EXTENDED ABSTRACT

It can be said that the script is the most important of all cinema elements. As a matter of fact, good design of characters in screenwriting is a prerequisite for strong acting performances, effective design of spaces is a prerequisite for strong atmosphere design, correct design of the plot is a prerequisite for editing, strong design of emotional states is a prerequisite for effective music use. In addition, although many features of successful films such as director, actors, genre are different, it is very clear that they all have a good script. Therefore, the prerequisite for making a good film / series is to have a good script.

This study is built on this problem, which has a visible counterpart in the film / series sector. What makes the script successful? Can one be sure that the script is written correctly? How can the script be evaluated before shooting? How to analyse a script in all its elements? What should be considered when analysing a script? What are the essentials of a script? Can a script analysis form be put forward that will allow him / her to evaluate all film / series scripts? Answers to the questions will be sought.

In this study, literature review with qualitative research design was used as data collection method. Literature review is the detailed research and systematic collection of existing information about a particular subject from the sources. In order to conduct a proper literature review, the literature review should be concise, clear, critical, persuasive and contributive. Accordingly, the study should follow a correct question or premise, the data should be collected in a transparent and objective manner, the data should be approached critically, the argument should be persuasive to be based on the data, and at the end of all, the resulting study should contribute to the literature (Callahan, 2014). In this study, such a method was followed, data related to scenario evaluation were collected, compiled, transformed into an objective criterion and an original scenario evaluation form was produced. In this respect, although the method is a literature review, the scenario evaluation form obtained from the synthesis of the resulting data is original. The resulting script evaluation form can be applied to series, films and all cinema works.

Accordingly, a successful screenplay should have a clear genre, its tone should be appropriate to the genre, it should have a main premise and this premise should permeate the whole film, it should have a clear and impressive message, it should have an intriguing premise question, it should have a story sentence with all its elements correctly established, its conflict should be interesting and high, the plot should be established in a way to tell the story most effectively, The structure should be in accordance with the rule of thirds or its variations, it should have an effective use of time, it should contain many scenes of emotional intensity, the main character / rival and side characters should be established effectively and functionally, the main character and the story should be chosen in a way that compels identification, the dialogues should be carefully written in a natural way, it should have high marketability and a clear target audience. It must also be in accordance with the formal characteristics of screenwriting. When viewed in its entirety, a holistic organic work should have emerged in complete harmony.

This study has put forward a scenario evaluation form proposal that controls all these criteria with certain criteria. This scenario analysis report or scenario evaluation form can be used both by dramaturgs of production companies and by screenwriters to evaluate their own scenarios. It would also be a useful way for the production companies to ask the scriptwriters to fill in this form and submit it to them before accepting the project. It is thought that this analysis form, which is quite detailed, will be useful for all areas of the sector.